

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата юридичних наук **КОВАЛЬ Анни Миколаївни** на дисертацію **ШПАКА Юрія Станіславовича** на тему: «Адміністративно-правове забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні», подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право» галузі знань 08 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Після проголошення незалежності України землі сільськогосподарського призначення були повернуті селянам через інститут виділення майнового паю в натурі та визнання права власності на таке майно. Це стало позитивним наслідком відновлення соціальної справедливості. В умовах сьогодення, Україна має багатий земельний фонд, який перевищує 60 млн га землі, а 70 % – це сільськогосподарські землі. Тому публічний апарат держави зобов'язаний берегти та піклуватися про землі сільськогосподарського призначення.

У системі галузей права провідне місце щодо визначення засад та правового регулювання обігу земель сільськогосподарського призначення посідає земельне право. Водночас земельно-правове регулювання не може здійснюватися ізольовано, оскільки для забезпечення ефективного захисту земель сільськогосподарського призначення воно комплексно використовує норми цивільного (господарського), адміністративного та кримінального права.

Адміністративне право пронизує практично всю праву матерію суспільства, у тому числі питання охорони земель сільськогосподарського призначення. Система суб'єктів публічної адміністрації є невід'ємним елементом адміністративно-правових відносин у сфері охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні. У сучасних умовах їх правовий статус, компетенція та обсяг повноважень потребують ґрунтового наукового переосмислення з урахуванням трансформації публічного управління та розвитку інститутів громадянського суспільства в правовій державі.

Дисертацію Ю. С. Шпака присвячено комплексному дослідженню теоретичних і практичних засад адміністративно-правового забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення, з'ясуванню сутності та особливостей відповідних адміністративно-правових відносин, а також розробленню науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства та механізму реалізації державної політики у зазначеній сфері.

Таким чином, тема дисертаційного дослідження є актуальною, науково та практично значущою, а її розроблення відповідає стратегічним напрямкам розвитку правової системи України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації. Дисертаційне дослідження Ю. С. Шпака характеризується належним рівнем теоретичної опрацьованості, логічною структурованістю та внутрішньою концептуальною цілісністю. Мета дослідження полягає у тому, щоб на основі теорії адміністративного права, положень чинного законодавства, доктринальних наукових підходів вітчизняних і зарубіжних учених-правників, а також практики діяльності адміністративних органів розкрити теоретико-правові засади адміністративно-правового забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні та сформулювати нові науково обґрунтовані теоретичні положення, практичні висновки та рекомендації щодо його вдосконалення.

Обґрунтованість сформульованих положень забезпечується використанням широкої нормативної бази, а саме адміністративно-правове забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення здійснюється на основі вітчизняного законодавства, де визначальним є Земельний кодекс України. В адміністративно-правовій сфері активно застосовуються норми Законів України «Про адміністративні послуги», «Про адміністративну процедуру», «Про запобігання корупції», «Про засади контролю (наряду) сфері господарювання», «Про правотворчу діяльність», «Про Кабінет міністрів України», «Про центральні органи виконавчої влади», «Про органи місцевого самоврядування», «Про місцеві органи виконавчої влади», Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кодекс адміністративного судочинства України та ін.

Високий рівень обґрунтованості досягнуто завдяки комплексному застосуванню методів наукового пізнання, що забезпечило всебічне, глибоке та обґрунтоване розкриття предмета дослідження. Основним серед загальнонаукових способів теоретичного аналізу виступив системний метод, який дозволив дослідити об'єкт дослідження як цілісну багатшарову структуру концептуальних, доктринальних, законодавчих і правозастосовчих елементів у межах адміністративно-правових відносин охорони земель сільськогосподарського призначення. Загальнофілософський діалектичний метод забезпечив виявлення і наукове узагальнення внутрішніх суперечностей, етапів розвитку та принципів функціонування механізмів правового регулювання. Завдяки загальнологічним методам упорядкування знань і переходу від загального до конкретного вдалося охопити великий обсяг матеріалу, здійснити його раціональне структурування й забезпечити внутрішню узгодженість викладу. Метод дедукції використано для переходу від загальних положень до конкретних висновків, а метод індукції дозволив сформулювати загальні теоретичні положення на основі конкретних фактів і практики. Методи аналізу і синтезу дозволили розкласти складні правові та управлінські явища на елементарні складові, виявити їх структуру, функціональні характеристики, а також сформувати на основі такого розкладу нову цілісну наукову картину з високим рівнем теоретичної новизни. Логіко-семантичний метод застосовувався у всіх без винятку підрозділах дисертації для аналізу та систематизації доктринальних підходів учених, спрямованих на розуміння природи, змісту та особливостей адміністративно-правового забезпечення охорони земель. Методи правового прогнозування та правотворчої техніки застосовано з метою розроблення пропозицій щодо вдосконалення адміністративно-правових інструментів охорони земель сільськогосподарського призначення, з урахуванням перспективного бачення розвитку галузі, національного законодавства та потреб аграрного сектору.

Теоретичні узагальнення дисертанта ґрунтуються на критичному осмисленні праць вітчизняних і зарубіжних учених у сфері адміністративного права. При цьому автор не обмежується компілятивним викладом наукових позицій, а формує власне бачення проблематики у сфері адміністративно-правового забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні.

Логіка викладу матеріалу є послідовною: від з'ясування теоретико-методологічних засад реалізації права власності на землю, до аналізу європейського досвіду адміністративно-правового забезпечення охорони земель.

Висновки до розділів узгоджуються з їх змістом, а загальні висновки відображають результати дослідження та відповідають поставленій меті.

Рекомендації щодо удосконалення адміністративно-правового забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення на основі комплексного підходу, заснованого

на доктринальних принципах, правовій визначеності та технологічній модернізації мають чітке визначене нормативне та інституційне підґрунтя.

Таким чином, наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані у дисертації, є належним чином аргументованими, методологічно вивіреними та логічно узгодженими, що свідчить про достатній рівень їх обґрунтованості та відповідність вимогам до дисертаційних досліджень за спеціальністю 081 «Право».

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Достовірність одержаних у дисертації результатів забезпечується комплексністю джерельної бази, методологічною виваженістю дослідження та послідовністю аргументації авторських висновків. Робота ґрунтується на аналізі Конституції України, законів та підзаконних нормативно-правових актів у сфері охорони земель сільськогосподарського призначення.

Автором обґрунтовано, що нормотворча діяльність уповноважених суб'єктів публічної адміністрації має похідний характер і здійснюється на засадах верховенства права, законності та правової визначеності. При цьому підзаконні нормативно-правові акти забезпечують механізм реалізації законодавчих приписів без встановлення нових обмежень прав власників і користувачів земель. У свою чергу адміністративні акти та фактичні дії формують взаємопов'язану систему інструментів публічного адміністрування у сфері охорони земель. Адміністративний акт виступає юридичною формою владного рішення, тоді як фактичні дії (перевірки, моніторинг, інвентаризація, агрохімічні та інші дослідження) забезпечують його доказове, інформаційне та організаційне підґрунтя.

Наукова новизна дисертації полягає у формуванні цілісної теоретико-правової концепції охорони земель сільськогосподарського призначення.

Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження. Дослідження Ю. С. Шпака зумовлене спрямованістю на вирішення системної проблеми впорядкування норм діючого законодавства у сфері охорони земель сільськогосподарського призначення. Сформульовані у роботі положення мають не лише теоретичний, а й прикладний характер і можуть бути використані у кількох взаємопов'язаних напрямках.

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих наукових працях. Основні наукові положення, висновки та результати дисертаційного дослідження Ю. С. Шпака належним чином відображені в опублікованих працях, що відповідають встановленим вимогам до апробації результатів дисертації на здобуття ступеня доктора філософії.

За темою дослідження опубліковано 7 наукових праць, з яких 4 статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, стаття у науковому виданні іншої держави, 2 тези наукових доповідей на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях. Аналіз змісту публікацій засвідчує їх змістову відповідність темі дисертації, відображення в них ключових теоретичних положень, сформульованих у роботі, та поступове формування авторської концепції щодо охорони земель сільськогосподарського призначення. Обсяг і характер наукових праць відповідають встановленим вимогам щодо оприлюднення результатів дисертаційного дослідження.

Таким чином, наукові положення, висновки та результати дисертації Ю. С. Шпака отримали достатню апробацію та повно викладені в опублікованих працях, що підтверджує їх завершеність і наукову зрілість.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація Ю. С. Шпака на тему: «Адміністративно-правове забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні» за своїм змістом, структурою та оформленням відповідає вимогам,

установленим до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Структура роботи є логічно вибудованою та відповідає поставленій меті й завданням дослідження. Зміст розділів узгоджується з темою дисертації, а висновки відображають отримані результати та мають системний характер. Робота містить анотацію, вступ, три розділи, що охоплюють теоретико-методологічні, аналітичні та прикладні аспекти досліджуваної проблематики, загальні висновки, список використаних джерел та додатки, що відповідає загальноприйнятій структурі дисертацій такого рівня.

Оформлення дисертації здійснено з дотриманням вимог нормативних документів щодо структури, обсягу, оформлення посилань, бібліографічного опису джерел і технічних параметрів тексту. Список використаних джерел відображає достатній рівень опрацювання наукової літератури та нормативної бази. Робота написана академічною мовою, характеризується чіткістю викладу та логічною послідовністю аргументації.

Анотація до дисертації відповідає її змісту, відображає мету, завдання, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У дисертації відсутні ознаки академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів дослідження. Автор коректно використовує праці інших науковців із належним посиланням на джерела, що свідчить про дотримання принципів академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Ю. С. Шпака, вбачається за доцільне звернути увагу на окремі положення та висновки, які потребують уточнення або додаткової аргументації та можуть стати підґрунтям для подальшої наукової дискусії.

1. В дисертаційному дослідженні, а саме в підрозділі 1.1 «Поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні» зазначено: «...в умовах дії правового режиму воєнного стану адміністративно-правове забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення набуває певних особливостей, пов'язаних із необхідністю забезпечення продовольчої безпеки держави, мінімізації ризиків незаконного відчуження земельних ділянок та збереження земельного фонду. З цією метою законодавцем запроваджено спеціальні механізми правового регулювання, які стосуються порядку державної реєстрації прав, особливостей користування земельними ділянками, функціонування Державного земельного кадастру, а також відшкодування шкоди, завданої земельним ресурсам внаслідок збройної агресії». Розкриття наявних організаційних, технічних і правових труднощів у цій сфері, а також детальна характеристика діючого механізму правового регулювання охорони земель сільськогосподарського призначення під час збройної агресії, могли б посилити прикладну спрямованість і практичну цінність результатів дослідження.

2. На с. 69–74 автор аналізує «...адміністративно-правовий статус суб'єкта владних повноважень...», вважаємо, що автору слід було б уточнити, про які саме суб'єкти владних повноважень йде мова.

3. У підрозділі 3.1 «Європейський досвід адміністративно-правового забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення» автор ґрунтовно аналізує Договір про заснування Європейського економічного співтовариства, Регламент (ЄС), Директиви Європейського Парламенту тощо. Вбачається, що для посилення прикладної спрямованості і практичної цінності результатів дослідження автору необхідно було б вказати, які саме норми він пропонує імплементувати в нормативно-правові акти України.

Водночас висловлені зауваження та рекомендації характеризують складність досліджуваної проблематики та спрямовані переважно на поглиблення окремих аспектів

авторської концепції. Вони не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації та не знижують її науково-практичної значущості.

Загальний висновок та оцінка дисертації. Дисертація Шпака Юрія Станіславовича на тему: «Адміністративно-правове забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні» є самостійним, завершеним та концептуально цілісним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальне наукове завдання, що полягає у формуванні теоретико-правових засад забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення.

Робота відзначається внутрішньою логікою побудови, послідовністю аргументації, належним рівнем теоретичного узагальнення та практичної спрямованості. Сформульовані у дисертації положення є науково обґрунтованими, методологічно вивіреними та відображають авторський підхід до вирішення проблеми охорони земель сільськогосподарського призначення.

Дисертація відповідає спеціальності 081 «Право», містить нові науково обґрунтовані результати, які мають теоретичне та практичне значення, та виконана з дотриманням установлених вимог до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

З урахуванням актуальності теми, ступеня наукової новизни, обґрунтованості висновків, повноти апробації результатів та їх практичної значущості можна дійти висновку, що дисертація Шпака Юрія Станіславовича на тему: «Адміністративно-правове забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор Шпака Юрія Станіславовича заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» галузі знань 08 «Право».

Офіційний опонент доцент кафедри права Приватного закладу «Київський кооперативний інститут бізнесу і права», кандидат юридичних наук Анна КОВАЛЬ